

XX. SZÁZADI KONVERTITÁK ÚTJAI ISTENHEZ

III. TAKASHI NAGAI

Takashi Nagai, a keresztségben Nagai Pál, 1908-ban született Urakamiban, a japánok szentföldjén. Apja orvos, anyja apjának asszisztense. Őt testvért neveltek föl. A klasszikus japán nevelést kapták, a legjobb nevelést, — de vallási nevelést nem kaptak. A japán sinto vallás teljesen idegen tőlük, a keresztségüket egyáltalán nem ismerték. Így nem mondhatjuk, hogy elvesztette hitét, mert megtérése előtt sohasem volt hite. Belorvosnak készül, de egy betegség kitéríti ebből az útból: középfülgyulladás támadta meg, amelynek következményeképpen jobb fülének hallását majdnem teljesen elvesztette, úgyhogy nem tudta a szetoszokópót hallgatni. Kénytelen volt abbahagyni pályáját. Gyorsan elhatározza magát — ez a gyors elhatározás jellemző rá —: radiológussá lesz; ott kevésbé van szüksége hallásra. Megtérése egészen lassan, a külső világnak észrevétlenül, apró lépésekben történik, olyan símán, olyan egyszerűen, mint a modern megtérők nagyrésznél. Az első mozzanat — ki gondolná! — édesanyja halála. Egy órával elkésve, már csak halottas ágyához érkezett, a drága halott nyitott szemébe nézett és mélyen megrendült. Úgy érezte, hogy őt nézi, őt keresi, őt hívja: lehetetlen, hogy ez az anya ne éljen, ne létezzék! És kezébe veszi Pascal Gondolatait. Ez a könyv megtéréseinek második mozzanata. Olvassa és így okoskodik: Ha ez a nagy ember, ez a roppant tudományos felkészültségű természettudós ezeket a dolgokat mind igaznak tartja és hiszi, lehetetlen, hogy ne legyen bennük valami! És kezdi tanulmányozni a katolicizmust.

Megtéréseinek harmadik mozzanata egy lakásváltozással függ össze. A Moriyama házaspár lakásába költözik, akikkel igen jó barátságba kerül. A család ahhoz a 400 esztendő japán katolicizmushoz tartozott, amelyet még Xavéri Szent Ferenc alapított és amely 400 éven keresztül — vallásszabadság nélkül és súlyos, újra meg újra kiújuló üldözések közepette — fenntartotta magát. Megerősíti hozzájuk való viszonyát, amikor súlyos betegségében Moriyama anya úgy ápolja, mint saját fiát.

A következő mozzanat a mandzsuriai háború idejére esik 1933-ban, amelyet végigszolgál. A fronton kap egy csomagot Midoritól, a Moriyama-család lányától, abban egyéb dolgok mellett egy kis katekizmust talál. Olvassa a harctéren a katekizmust, visszaemlékszik a Moriyama-családnál szerzett tapasztalataira, s amikor hazatér, kéri, hogy megkeresztelkedhessék. Kevéssel utána feleségül veszi Midorit; ebből a házasságból egy fiú és egy lány születik. Otthon dolgozik, mint a nagaszaki orvosi egyetem röntgenintézetének professzora.

Nagai rövid életét három háború árnyéka fedi be. A második a kínai-japán háború, amely 1937-ben tört ki. Mint ezredorvos vonul be, de két év múlva visszaküldik, olyan nagy szükség van rá a kórházban. Az orvosi személyzet legnagyobb részét behívták katonának, úgyhogy akárhányszor az egész röntgenintézetben egyetlen asszisztenssel kénytelen dolgozni. Fotolemezek nincsenek, nagy a szegénység, úgyhogy csak átvilágítani tudnak, fényképezni nem. Ez annyit jelent, hogy állandóan benne él a röntgensugárzás veszedelmes körében. Hozzájárul a háború végén és után elharapózó nagy nyomorúság, rossz táplálkozás, tuberkulózis; seregestül jönnek hozzá beteg munkások, főleg beteg gyermekek, akikkel foglalkoznia kell. Kénytelen túleröltetni magát; háromfelé dolgozik: az egyetemen, a kórházban, a légmentesített, — akárhányszor

már csak két bambuszboton támolyogva tud járni. Érzi, hogy valami baj van a szervezetében, megvizsgáltatja magát, maga is ellenőrzi a vizsgálatot; kiderül, hogy a röntgensugárzás a lépét támadta meg. Kollégájával megállapodnak, hogy körülbelül három éve van még hátra. A három évet az Isten hat évre nyújtotta ki, de ő a hároméves jövő tudatában él és dolgozik tovább.

Innen kezdve élete szorosan kapcsolódik a szörnyű eseményhez: a Japán elleni atomtámadáshoz. 1945 augusztus 9-én délelőtt 11 óra tájban vakító vilámlám robbant Urakami völgye, Nagaszaki északi elővárosa fölött, ahol a kórház és az egyetem van. És itt a japán katolicizmus székesegyháza. Ez volt a második atombomba. 9000 fokos hőség támad, mp-kint 2 km-es rettenetes szélvénsszel. Ez a támadás elsodorja az egész ott élő világot; egy perc alatt 30.000 halott, 100.000 sebesült; a 10.000 katolikus közül 8500 pusztult el. Elpusztult a székesegyház, elpusztult az egyetem, — nem rögtön az első támadásnál, mint-hogy kb. 400 m-rel félre esett a robbanási centrumtól, úgyhogy úgy látszott, mintha megmenekült volna; de a második támadásnál támadt pusztító tűzvész megtámadja azt is, ki kell üríteni az egész kórházat, mindent, élőlény nem maradhat ott. Nagai éppen röntgenfelvételeket rendezett laboratóriumában; napi munkáját folytatta, amikor a szerencsétlenség bekövetkezett. A romok maguk alá temették, üvegszilánkok borítják el egész baloldalát, metszik át homlokát, halántéka, arca vérzik, — nagynehezen mégis kikászolódik a romok alól és látja maga körül a szörnyű pusztulást. „Itt vagyok, jövök, türelem!” — kiáltja, mert köröskörül hallja a jajgatást, a romok alatt heverő összszedett, haldokló sebesültek kiáltásait. Hamarosan összeszedi azt a néhány embert, aki a személyzetből a kórház körül megmaradt és megszervezi az első segélynyújtást. Csak úgy tud dolgozni, hogy jobb tenyerét rászorítja vérző halántékára (mert kötőszerekről szó sincsen, minden elpusztult); egy kézzel cipeli a testeket, kettőt is egyszerre. Ki kell üríteni a kórházat. Minden tudományos munkájának eredménye megsemmisült. Főlvételei, levelei, cikkei, a gépek, eszközök, amelyekre szert tett, — hiszen mindent elkövetett, hogy legalább szépen és tiszteletreméltóan hagyja maga után helyét — mind elpusztultak. Úgy érzi, hogy halántékának vérzése — a halántékek szűk volta miatt — három órát enged a munkára, addig talán bírja, körülbelül annyi kell az első segélynyújtásra. Ezt még végbe is viszi, még meg tudja tenni a kórházigazgatónak a jelentést, hogy az összes betegeket kihozták — még húsz lépést tesz és összeroj. Másnap újra nekifog a munkának. Három nap és három éjjel dolgozik, a negyedik nap jut hozzá, hogy haza is nézhessen... haza — oda, ahol a háza volt valamikor. Semmi sem maradt a házból, csak romok és hamu. Amint ott a hamuban kapirgál, megtalálja feleségének még meleg csontjait. Gyermekei hálisútnak nagyanyjuknál voltak egy közeli faluban, azok megmenekültek. A hamu között néhány rózsafűzér-gyöngyszem és az összekötő lánc egy darabkája. Felesége csontjait a mellére szorítja és az egész éjszakát egy védőárokban tölti ezekkel, imádkozva és felesége emlékének áldozva. — Másnap eltemeti és indul a további munkára. Megint három napig tud dolgozni. A negyedik nap már hordágyon kell hazavinni rögtönzött fekvőhelyére, mert az atomsugárzás hatása alatt egyre romlik a betegsége. Egész teste megdagad, arca is, 40 fokos láza van; az utolsó kenetet kéri, meg is kapja. Leszámolt az életével ő is, környezete is. Másnapra csodálatosan jobban van. Egy hét múlva fölkel.

És most megkezdzi az újjáépítés munkáját. A köztudat szerint ott, ahol atomsugárzás van, hetven évig nincs élet. Ő nem törődik evvel; hazamegy Urakamiba és behurcolkodik háza helyén sajátkezűleg épített zugolyába. Ő akar lenni az első, aki ott van és elkezd az újjáépítést. Pléhdarabokból, falomladékokból, kövekből csinált magának egy kis kunyhófélét, itt lakott és innen indult munkájára. Három hét múlva megvolt az az elégtétele, hogy han-

gyákat, patkányokat, csigát fedez föl: vagyis élőlényeket, amelyeknek otléte mutatja, hogy az élet megmaradhat azon a területen.

Az egyetemet három különböző helyen hozták fedél alá, neki mindhárom helyre el kellett járni előadásait megtartani. Hiába könyörögtek neki, hogy kímélje magát, vegyen az egyik egyetemi épületben lakást. Urakamiban akar maradni, nem tágít onnan, példát akar adni. Minden reggel vonaton megy munkájába, amelynek a rázása iszonyú fájdalmat okoz neki. Egy újabb kutatásnál a romokban megtalálja a családi fészület bronz korpuszát. Amint a kertjébe is bepillant, a kertnek egy zugában a pusztulás nyomai közt talál valamit: egy kis folyondár-ágacskát, és rajta egy szál virágot. Sírva borul térdre és hálát ad Istennek; íme az Úr jóságának első ajándéka ebben a rettenetes helyzetben!

1947-ben végképpen erőt vesz rajta betegsége. Ágynak esik, ahonnan föl sem kel többé: Az atombetegség leütötte lábáról. Most egy pillanatig úgy áll az életben, mint akinek semmi jövedelme és semmi lehetősége a munkára, mert nem tud mozdulni az ágyból. A rá jellemző gyorsasággal számot vet magával: mi az, ami jót még tehet, amivel családjának életfenntartást szerezhet? Az egyetlen, amit mozgatni tud, a karja; egyet tehet: írhat. A hátralévő négy évben 15 kötet könyvet ír — ő, aki addig sohasem volt író. Ír, nagyoobrszt éjjel, hanyattfekve az ágyban, egy kis gyerek-rajztáblára kifeszített papíron. Könyvei közül az elsőt, a *Kedves gyermekeim* címűt, gyermekeinek és a gyermekeknek írta; egy másik, *Rózsafűzér* címmel, megtérésének történetét mondja el; de a legnevezetesebb a *Nagaszaki harangok*, alcíme: *Az atombomba története*. Ebben elmondja, a tudós szabatosságával és pontosságával, és egy realista írónak is becsületére váló részletességgel, az eseményeket, tárgyilagosan, semmit hozzá nem téve. Kettős célt tűzött maga elé evvel a könyvvel. Az egyik, hogy legyen egy megbízható, teljesen tudományos leírása a tényeknek. A másik, hogy megmutatván ezt a szörnyűséget, fölemelje szavát a háború ellen és a béke mellett. Óriási sikere volt. Tízmillió példányban jelent meg szerte a világon, filmre vették, színpadra került.

Utolsó éveiben egymásután érik a kitüntetések, többek közt a császár is meglátogatja; a pápa nunciusát küldi, arcképével és egy rózsafűzérrel. És özönlének hozzá messzeföldről az emberek, akik látni akarják, beszélgetni akarnak vele. Özönlének hozzá a gyerekek. Ő pedig fekszik ágyán és fogadja őket, mindenkit fogad és mindenkihez kedves. Közben pedig folytatja az írást. Hogyan? „Amikor egy óraker reggel felébredtem, lejjebb esett a láb. A termoszból ittam egy kis kávét és akkor tudtam írni hét óráig. Jól haladtam munkámban” — írja a *Nagaszaki Harangokban*. Tehát 1 órától 7 óráig dolgozott. Nemsokára már csak éjjel tudott dolgozni, mert nagyon korán jelentkeztek az első látogatók.

1951 áprilisában, 43 éves korában hal meg.

Hivatás

Keresem Nagai Istenhez vezető útját. Keresem azt a központi nagy gondolatot, amelyből egész emberi és vallási fejlődése kiindult. Azt hiszem, egy kis mondatban találok meg: „Hivatás-lelkiismeretem arra ösztönzött, hogy ne hagyjam abba a betegek kezelését és további megfigyelések gyűjtését, hogy a szimptomák valódi jelentőségét felismerjük és így hatásos terápiát találjunk” — írja a *Nagaszaki Harangokban*. Orvos, tehát orvosi nyelven mondja el, mért cselekszik, de kimondja a nagy szót, a nagy központi gondolatot: hivatás-lelkiismeret. A hivatás iránti szeretet, a hivatásban való szabatosság, a hivatásban való hősiesség, önfeláldozás, élet-halál beleadása abba, amit élete értelmének tud. Ha van hőse a világon a hivatás-lelkiismeretnek, akkor Nagai doktor az. A *Nagaszaki Harangokban* szinte magunk előtt látjuk az élő hivatást:

Szeptember 20-a körül kritikussá vált az állapotom és feladtam minden reményt a gyógyulásra. Én is az atombetegség áldozatává lettem. Egy hétig magas lázzal fekvődtem. Ebben az állapotban egy beteghez kértek, aki egy távoli hegyi faluban lakott. Tudtam, hogy ez halálotmat siettetheti, mégis helyesnek látszott nekem a saját életemet egy idegenért veszélyeztetni. Így hát mentem. Igaz, hogy útközben a lábaim több ízben meg akarták tagadni a szolgálatot.

Egy másik helyen:

Az én kezemben volt, hogy segítsek rajtuk, tehát mennem kellett. Felkészültem, s a többiek követtek. Bátorságunk visszatért és az elhatározás, hogy munkánkat folytatjuk, erőt és örömet adott nekünk. Már nem a háború névtelen törvénye alatt álltunk (ez már a fegyverszünet kezdete után történt): szabad elhatározásból dolgoztunk, mert éreztük, hogy kötelességünk segíteni felebarátunkon. Testileg ugyan kimerültek voltunk, és sebeink fájdalma minden lépcsőn megrázott, de moráliter erősek és egészségesek voltunk.

Ilyen hivatás-lelkiismeretből fakadt Urakamihoz való ragaszkodása is. Úgy érezte, hogy feladata van ott: kötelessége példát mutatni. Betegsége, a rettenetes betegség nem akadályozza meg, hogy végezze hivatását és tudományos munkáját; saját baja nem akadályozza meg, hogy más betegeket ápoljon. Egy áll elötte: a tudományos kutatás, az orvosi hivatás. „A gond, a félelem és a leveretésünk felett érzett keserű bánat közepette szívünkben újra kitört a forró vágy: kutatni az igazságot. Az elpusztított város romjai között új tartalom töltött el bennünket.” Kutatni kell az igazságot, és a megtalált igazsággal segíteni embertársain. Munkatársairól is írja: olyan fából voltak faragva (úgy nevelte őket), hogy amikor kellene, előkerülnek; tudta: aki köztük életben van, az biztosan előkerül segíteni a romok alól. Íme a hivatás-étosz, a hivatás-erkölcs, mint az Istenhez vezető út.

Amikor magunkra vetjük tekintetünket, nem szabad csak úgy általánosságban beszélni erről a dolgról. Kinek-kinek a maga hivatásával kell szembenéznie. Mindenkinek saját hivatása van. Előttünk áll két hivatás. Egyik Elisabeth Leseur-é, aki a nőies nő megtestesülése, aki a családból jut az emberekhez. Akinek passzivitása is akció, akinek hallgatása is beszéd — a tipikus, a nemes, az örök nőiség. Nagaiiban a férfihivatással állunk szemben. A legférfiasabb férfiak egyike, férfi módra áll szemben a valósággal. Előtte első a feladat; minden háttérbe szorul amellet: kutatni az igazat, segíteni a betegeken. Kezébe veszi a sors intézését, a saját sorsát és a rábízottakat; akarja átalakítani a világot, nem nyugszik bele abba az állapotba, amelybe belekényszerül. Feladata, hivatása és munkatársai állnak hozzá legközelebb. Tragikus szimbóluma ennek, hogy felesége nem tud mellette állni a nehéz napokban, mert már nem él. Szimbolikusan jelenet, amikor a védőórokban virraszt, mellére szorítva felesége meleg csontjait, — reggel eltemeti és éli a maga hivatás-életét. Tiszta típusok nincsenek. De Elisabeth Leseur és Nagai szinte-szinte tiszta példányai a két hivatásnak.

Ha kétféle hivatás van, férfi és női, akkor mindenki számára fontos, hogy tisztában legyen azzal: mit jelent ez az ő számára. Türelemmel kell lenni a nőnek a férfi iránt, az ő hivatása miatt. Nem szabad bánkódnia azon, ha egyszer-másszor előbbreteszi a munkáját, mint őt, mint a családot; ennek lehetősége adva van a férfi hivatásában. És nem szabad türelmetlennnek lennie a férfinak sem a nőhöz, nem szabad kisebbnek tartania annak hivatását. Elismeréssel kell lennie iránta, ha kis körét jól betölti — és ha nem nagyon jól, akkor is; sajnálatával, megértésével, részvételével álljon mellette, ha úgy hozza az élet, hogy a nőnek nem neki való hivatásban kell foglalkoznia, amelytől természetszerűen fáradt vagy ideges.

Mert a hivatásban benne kell élni, nemcsak gyakorlatilag, de szívünkkel is. Szeretni kell a hivatást. Könnyű szeretni előkelőnek látszó hivatásokat, olya-

nokat, mint amilyen az orvosé, papé, tanaré. De számos olyan hivatás van, amely nehéz, amely piszkos munkát kíván, amelyet nagyon nehéz megszeretni. És mégis szeretni kell, mert az is Istentől való. A megszeretésnek két útja van. Az egyik az, hogy megpróbálom nem a részleteket látni, hanem az egészet, és a részleteknek abban elfoglalt helyét; akkor megértem, hogy milyen nagy dolog az is, ami kicsinek, jelentéktelennek látszik; minden munka nagy és szép, ha az egészbe beleillesztve nézem, az egészért dolgozom. A másik út: beoltani hivatásunkat az Evangéliummal. „Amit egynek tesztek a legkisebbek közül, nekem teszitek” — hivatásomban egynek vagy többnek szolgálók, és talán nemcsak a legkisebbek közül. Aki főz, úgy kell főznie, mintha Krisztusnak főzne. Aki gép mellett áll, úgy kell ott állnia és úgy kell dolgoznia, mintha Istennek teremtő munkájában dolgoznék. És akinek nincs hivatása? Aki pl. kiöregedett hivatásos munkájából, vagy nem maradt senkije és semmije, és úgy érzi, hogy nincs miért élnie? Az ilyen keresse meg helyét és találja meg mondanivalóját és hivatását, mert várja az Isten rendelte hivatás őt is. És ha nem látszik világosan Isten kezéből való hivatás, akkor fogjon hozzá és menjen és keressen magának hivatást. Milyen szerencsétlen ember, aki nem tudja megteremteni magának hivatását! Ha férfi vagyok, akkor mint férfinak kell megtalálnom a munkámat, ha nő vagyok, mint nőnek; de másokért cselekedni, másoknak jót adni, lehet férfinak is, nőnek is. Azt kérdezted: miért élsz a világon? Próbáltál-e már valakinek vagy valakiknek jó lenni? Ha még nem próbáltál, a magad bűne miatt nincsen helyed a világon. Emlékszünk Elisabeth Leseur csodálatos mondatára: a szenvedést örömmé kell átváltoztatni mások számára. „Fátyollal borítjuk le a szenvedést és nem engedünk rajta át mást, mint ami gyengédség vagy vigasztalás.” Ha fájdalmam van, ha szenvedésem van, ha hivatás-hiányom van, erre is fátyolt kell borítani és csak azt engedni át rajta, ami gyengédség, ami vigasztalás, ami másoknak öröm lehet — és meg fogom találni a hivatásomat. A keresztény ember számára nagyobb hivatás, szentebb és szebb hivatás nincs, mint szeretni mást. Adni valakinek, legalább egy embernek. — Egy párbeszédet iktatok ide:

Azt mondja bosszúsan

(És egyszer sír hozzá, és másszor ásit):

„En nem tudom, mért élek a világon! —

Egyedül vagyok. Megvan mindenem,

Okos vagyok, egészséges vagyok,

Nem izgat semmi és nem érdekel

Semmi, de semmi, minden oly unalmas!...

Buta komédia! Előbb-utóbb,

De meg kell unni, s pontot tenni rá!”

„Felebarát, keress egy célt magadnak,

Egy eszmét, egy ügyet, egy ideált,

Aminek élj, és feláldozd magad.

Csak attól lesz az élet érdemes,

Ha odaadjuk.

Ha odaadtad, akkor megtalálod.”

„Mit erőlködjem? Hol van olyan eszme,

Amely megérné, hogy egy napra is

Föláldozzam a kényelmemet érte?”

„Szeress valakit! Egy lelket keress,

Akihez jó légy! Oszd ketté magad,

Csak aki ad, csak az kap igazán!”

„Kit szeressek? Engem se szeret senki!

Ej, mégis, más bolondja nem leszek!”

„Gondolj Istenre! Krisztus! Másvilág!”...

Aki úgy felel ezekre az evangéliumi hangokra, hogy a kényelmét nem akarja föláldozni, aki úgy felel, hogy ő „nem lesz bolondja” annak, akit szeretne — azon betelt az átok. Azon nem lehet segíteni. Nem arról van szó, hogy téged szeressenek, arról van szó, hogy te szeress; hogy szeretnek-e, azt bízd az Istenre. Elhelyezkedés a létben azon fordul: minek vagy kinek tudod odaadni az életedet. Ha nem adod, nem lehet rajtad segíteni.

Realizmus

Nagai, a nagy orvos hivatásának teljesítésében bámulatos realizmusról tesz tanúságot. Szinte a keménységig menő realizmusról. Mindig feltalálja magát. Mikor megkezdi elsősegély-munkáját, szétnéz és így gondolkodik:

Ha elmerülök a részletekben és nem tartom szemem előtt az egészet, mindnyájan a lángok martaléka leszünk... Egy elhatározás keletkezett bennem. De még rámeredtem a hallgatag csoportra, amely utasításokat várt tőlem. Magamnak pedig azt mondtam: „Maradj nyugton, ez csak egy krízis. De határozd el magad, mert különben minden a lángok martaléka lesz.” Amikor gondolataim idáig eljutottak, nem tudtam megakadályozni: egy kis mosoly lopakodott az arcomra. Ez olyan váratlan volt ebben a kritikus pillanatban, hogy mindenkit a nevetés fogott el. (Ismerjük ezt a nevetést, a végsőkéig feszült idegeknek görcsös kitörését.) Néhány pillanatig szabad folyást engedtem ennek. — Ugyan nézettek csak magatokra! Ilyen állapotban nem lehet csatába menni. Fel! Gyülekezés odakinn a főbejárat előtt! És ne feledkezzetek meg a reggeliről! Üres gyomorral nem jó harcolni!

Íme a realizmus, a férfiúé és orvosé! Feltalálja magát és rögtön szervezéshez fog. A mosolyra is van figyelme, a reggelire gondolni is van figyelme. Számot vet erőivel:

Tízezernyi sebesültet kellett ellátnunk, és nem volt hozzá másunk, mint a puszta kezünk. Életeket kellett volna megmentenünk, és nem volt hozzá másunk, mint a tapasztalatunk, szeretetünk, karunk és kezünk. Nehéz volt a szívem, amikor a lépcsőkön felmentem és áttekintést szereztem. Bármennyire csüggedt voltam is — mégis maradt még vagy húsz emberem (orvosok, diákok, nővérek), akikkel segítő munkát kezdehettem.

Voltaképpen háromszor kezdi újra az életet ebben a néhány esztendőben. Először, amikor a tűzvészből kiment a menthetőket és elindul velük, segíteni. Másodsor, amikor a japán vereség híre megérkezik és teljesen fölbomlik minden, amiért eddig élt. Föltalálja magát és újra elkezd a mentést. Harmadsor, amikor ágyának dől és többé föl nem kel. De a sors nem tudja földhöz verni: fölemelkedik, reálisan, lelkiismeretesen, új feladatot lát maga előtt: — és cselekszik.

Mit jelent a realizmus a hivatásban? Azt jelenti, hogy az ember nem várja, mi lesz, ha... nem ábrándozik, nem néz csalfa távolokba, nem várja, hogy majd így lesz vagy úgy lesz, hanem megfogja azt, ami van. Megtalálja az adott viszonyok közt magát és feladatát. De persze ebben több van, mint az adott viszonyokhoz való alkalmazkodás. Ebben nemcsak realizmus van és hivatás-étosz, hanem egy talán meg sem fogalmazott elhatározás: elfogadása annak: lehetséges, hogy önfeláldozásra lesz szükség. Az az orvos, aki este lefekszik, nem tudja, hányszor fogják fölkelteni éjszaka, vagy milyen ragályos beteghez fogják hívni. De benne van tudatában: ha hívják, menni fog. Az a hajóskapitány, aki a napokban hatemeletes hullámokkal harcolt a francia óceánon, mikor elindult, még nem tudta, milyen sors vár rá. De benne volt tudatában: ez is lehetséges; ha úgy lesz, ezt is vállalni kell, és cselekedni kell. Elfogadni előre azt, amit az Isten küldeni fog.

Realizmus persze a vallási életben is szükséges. Amikor vallásos életet mondok, akkor nem a nagy határesetekre gondolok. Nem szükséges a nagy szenteket, hősöket úgy állítani magunk elé példának, mintha nekünk is mindenben úgy kellene cselekedni, mint ezek a hősök. Nem mindenestül úgy, de lényegében úgy. Nagyszerű dolog a teológia, de annak beható ismerete nem szükséges ahhoz, hogy vallásos legyek. Nagyszerű dolog a papi hivatás, de nem szükséges mindenkinek papnak lenni. Nagyszerű dolog a misztika, de nem föltétlenül szükséges az üdvösségre. Mire van szükség? Emlékezzünk vissza Izaiás szavaira, akinek ajkán az Isten hirdeti azokat a pilléreket, amelyeken a vallásos életnek valójában épülnie kell. Nem kíván áldozatokat, hanem „tisztuljatok meg — mondja —, tanuljatok jót tenni, aztán gyertek imádkozni hozzám”. Három nagyon egyszerű szó. *Tisztulás*: vagyis gyónás és javulás; *jó tett*: vagyis irgalmas szeretet, és *imádság*: vagyis bekapcsolódás az Istenbe. Ez a három reális oszlopa a vallásos életnek.

Realistának kell lenni önmagammal szemben is. A magammal szemben való realizmus két szóba foglalható: *Alázatosság — aszkézis*. Alázatosság, — más szóval önismeret. Realista vagyok önmagammal szemben, ha alázatos vagyok. Leszámolok azzal, aki vagyok és ami vagyok, és természetesen azzal is, akinek lennem kellene és nem vagyok. Elismerem a jót is, ami bennem van, de azt a sokkal több rosszat is, amit fel fogok fedezni, ha realista szemmel nézem magamat. A másik ez a rosszul hangzó szó: aszkézis. És itt ne ostorozásokra és ciliciumra gondoljunk, hanem az életnek azokra az egyszerű gyakorlataira, amelyek az embert igénytelenségre és az egész élettel szemben való realizmusra nevelik. Ha nincs bennem aszkézis, nem tudok számolni a bennem levő rossz hajlamokkal. Ha ezeket megfékezzük az egyszerű aszkézis gyakorlataival, akkor úrrá lettünk fölöttük, ha nem, akkor lassanként elharapóznak, elburjánzanak bennünk, utóbb már nem is tudjuk észrevenni őket: megszűnik az önmagunkkal szemben való realizmus lehetősége.

Meleg lélek

Ennek a hivatásosan realista orvosnak egyéniségét úgy képzelem el nyilván a legtöbb ember, hogy valami nagyon kemény, szinte hideg és rideg ember lehetett. Ellenkezőleg: minden lépése nyomán sugárik belőle a benső melegség, az érzelem, a jóság. Nagai zenél, verseket ír, fest. Amikor dolgozik és egyedül van, a munka mellett dúdol. Mindig mosolyog. Halálos ágyán is mosolyog látogatóira. Az utolsó mondat, amivel élettrója búcsúzik tőle: halála után az arcán szelíd, megértő mosoly volt. Ez a mosoly jellemzi. Személyzetéhez csupa nyájasság, kedvesség, kedélyesség. Pompás humora van, amelyet soha sem vesz el, a legnehezebb körülmények közt sem.

A nők általában jobban hajlanak a belső melegségre, az érzelmekre, a nemes érzelmességre, a férfiak kevésbé. Vigyázzunk, férfiak, meg ne mosolyogjunk őket érte! Tiszteljük őket és adjunk hálát az Istennek azért, hogy azt a meleget adta a földre, az életünkbe, amit anyák, hitvesek, nők árasztanak. És ha a nő azt látja, hogy a férfi kevésbé hajlik érzelmességre, értse meg és ne panaszkodjék, hanem melegítse föl a saját érzelmeivel. A férfiak akárhányszor — sokszor nevelésesen és gyáva módon — szégyellik érzelmeiket és a hidegségben látják a férfiideált. Mindenesetre akár férfi, akár nő, merje kimutatni érzelmeit! Ne szégyeljük és ne tartsuk vissza őket; ha visszatartjuk, előbb-utóbb kihül a meleg, elmúlik, és hidegebb lesz körülöttünk a világ, mi pedig kisebb emberek leszünk. Sugározni kell az embernek a meleget, sugározni a jó érzelmeiket mindenkire. Ez nem elhatározás és nem cselekvés, hanem jóakarata dolga. Olvassuk csak el ezt a kis verset, amely ezt a vágyat fejezi ki:

*Lelkecskék vagyunk.
Minekünk nem jó,
De mi jót akarunk.*

*Itt nem jó lenni.
Mi nem vagyunk idevalók.
Haza akarunk menni.*

*Itt nincsen jó tanyánk.
Nyirkos és homályos a házunk.
Hideg van. Fázunk.
Mondjátok, merre van a Láng?*

*Valaki jöjjön,
Fogja meg tapadós kezünket,
És mondjon egyszerű szavakat,
És vezessen haza bennünket.*

Aki meg tudja fogni a tapadós kezeket, tud egyszerű szavakat mondani, aki ebbe beleadja a lelkét, annak már nem is kell hazavezetni a lelkecskét, már otthon is lesz az vele. Úgy várják ezt az emberek, úgy szomjazzák — és úgy megerzék! Elsősorban a gyerekek: ósztönszerűen mennek, vonzódnak ahhoz, akiben ezt a meleget érzik.

Egy nyári élmény: Tiroli kisvasúton utaztunk. A sínek mellett egy padon egy nagyon öreg néni, ráncos képű. Mikor elmegyünk előtte, egyik társam a nyitott ablakon át elkezd integetni a néninek. A néni látja, de nem érti, nem veszi észre, hogy ez neki szól. Az integetés tovább tart. A néni egyszerre csak ráeszmél az értelmére és kézmozdulattal megkérdi: „Nekem szól?” Az útítárs bólint: igen! A néni fölugrik, kitarja a két kezét — az elragadtatott öröm kifejezését alig látam úgy életemben, mint ennek az arcán. Az emberek akarják a meleget, és meg is érzik.

A négy hősnek, akikről ezek a konferenciák szólnak, mindegyiknek sikerült megszerezni arcképét is. Aki látta őket, rendszerint két mondattal reagált. Az egyik: Micsoda szellemi arc! A másik: Mennyi jószág van ezen az arcon! „Dalol az élet, hogyha ti daloltok” — mondja a vers: a meleget viszaszagózza az élet. A dallamhák visszhangja van, a melegségnek visszatérő melegsége. Nem mindenki és nem mindenki egyformán ilyen visszhangzó élet; vannak lelkek, akiket nem lehet fölmelegíteni. Néha diszharmónikusan dalolja vissza az élet dalunkat; de a zenéhez a diszharmónia is hozzátartozik: arra való, hogy felolvadjon a harmóniában. Ez a feloldás a mi feladatunk, ha diszharmóniával találkozunk.

De mit tegyek, ha nem érzem ezt a meleget, ha nincs bennem érzélem valaki iránt? Nem képmutatás-e, ha mégis úgy teszek, ahogyan E. Leseur írja; ha amikor a legfáradtabb, legidegesebb vagyok, akkor akarok legnyájasabb lenni az emberekhez? Nem képmutatás! Aki ezt képmutatásnak gondolja, összetéveszti a szeretet erényét a szeretet érzelmével. Az érzelmeknek nem mindig tudok parancsolni, az erénynek, a cselekedeteknek mindig. A melegség erényét gyakorolni okom is van, képességem is van. Hogy lehetek melegé, ha nem vagyok az? Hogy lesz meleg a szobában? Ha befűtünk. Be kell gyújtanom a lelkemet. Jó gondolatokkal, jóakarattal, jó cselekvéssel felszítani paraszát. Ahogyan a tüzet aprófával bírjuk lángra: apró cselekedetekkel, apró gondolatokkal kell megpróbálni ezt is. A szeretetnek, az érzelmes melegségnek apró gyakorlataival kell tudni eljutni odáig. Jó gondolatokból fakadnak a jó érzelmek, jó érzelmekből fakadnak a jó gondolatok: egymást táplálja ez a kettő. Flaubert híres regénye „Az érzelmi nevelés” („Érzelmek iskolája” címmel fordították magyarrá); már fiatal koromban izgatott ez a sokat ígérő cím. Az érzelmeket lehet nevelni. Érzelmi önnevelés az, amire mindenekelőtt szükségünk van: magától az érzélem nem fejlődik abban az irányban, amelyben az Isten akarja, és amelyben az én boldogságom is akarja, hogy fejlődjék: nevelni kell. Segítségünk nagyon sok van hozzá. Segít bennünket az Úr Jézus, — segít a zene, segít a költészet, segít az olvasás. Mindez arra jó, hogy fűtsünk, fűtsünk, míg végre a lelkünk eléri a belső melegnek azt a fokát, amelyet kívánunk tőle és a diszharmónia körülöttünk a harmónia felé bontakozik.

Természetfölöttiség

Ez az orvos, ez a realista azonban nemcsak a földi értelemben vett hivatás-lelkiismeret hőse, nemcsak a realizmus példája, és nemcsak meglelelkű ember. Egész cselekvése, szava, egész rövid élete megmutatja, hogy a természetfölöttiben is elmélyült. Nem sokat beszél vallásról, de újra meg újra kiderül, hogy imádkozik. A rózsafüzér pl. igen fontos szerepet játszik életében. Hogy a természetfölöttiség mennyire áthatja lelkét, annak bizonyosságát apró adatokban találok. Hogyan vélekedik pl. az orvosi pályáról, egész korán, egészen fiatal korában ?

Az orvos feladata, hogy betegével megossza minden örömét és bánatát. Azon fáradjon, hogy a beteg szenvedéseit enyhítse, mintha saját maga szenvedése volna. De végeredményben nem az orvos az, aki gyógyít, hanem Isten mindenhatósága. Mihelyt az orvos ezt felfogta, minden diagnózisa másodszálgá válik.

Halálos ágyán temérdek látogatója volt. Valaki szemére hányta, mért fogadja őket, hiszen látnivaló, hogy terhére vannak; zárja be az ajtót. Ezt feleli:

Ezek a látogatások terhemre vannak, de ezek az emberek olyan kedvesek, hogy eljönnek hozzám; nem kell-e megpróbálnom, hogy egy kis örömet öntsek a szívükbe és beszéljek nekik a mi katolikus vallásunkról? Csak nem küldhetem el őket!

Kedves akar lenni hozzájuk és beszélni akar a mi katolikus vallásunkról. Íme valaki, aki benne él a természetfölöttiben!

Kedves példája ennek a természetfölötti gondolkozásnak: Amikor a legnagyobb kitüntetést kapta, a miniszter levélben közölte vele. Nagai levélben köszöni meg a megtiszteltetést. Roppant jellemző ez a levél a maga egyszerűségében, igénytelenségében, de félreérthetetlenül katolikus voltában is. Nyolc sorban háromszor fordul elő benne az Isten neve:

Az ajándék és az irás, amelyet hozzám juttatott, Istennek, felebarátainak és gyermekeimnek nagy örömet szerzett. (Egyik sem marad ki: Isten, felebarát és gyermekeim!) Bár én személyemben nem vagyok méltó rá, nagyon örültem neki. Feltéve, hogy munkám hozzájárult Japán újjáépítéséhez, ezt első sorban Isten vezetésének, felebarátaim segítségének és gyermekeim szeretetének köszönhetem. Én csak haszontalan szolgáló vagyok, minden dicsőség Isten szent fölségéé. A tisztelet, amelyet nekem adnak, sokkal inkább a nagaszaki polgárokat illeti, akik az atombomba-okozta romokon új életet virágoztattak fel.

De talán minden megnyilatkozása között legmegrendítőbb az a beszéd, amelyet az újjáépülő székesegyházban az atomtámadáskor megholtak lelkiüdvéért való ünnepélyes istentiszteleten a világiak nevében mondott. Szemben azzal, hogy Isten büntetésül küldte ezt a szörnyű szerencsétlenséget a városra, fölveti a kérdést: mi az értelme Nagaszaki, Urakami pusztulásának? Tudomásunk van róla, hogy a második bombát nem is oda akarták ledobni, Nagaszaki csak tartalékként szerepelt; de afelett a város felett, amelynek szánták, teljesen felhős volt az ég, ott nem lehetett megkísérelni a bomba ledobását. Urakami az egész katolikus Japánnak centruma. Ahogy ő mondja, „Japán egyetlen szent katolikus kerülete”. És ez az értékes, ez a szent hely, ez pusztult el. A székesegyház is, pedig — mint kiderült — nem is annak volt szánva a bomba, hanem a lőszergyárnak; mégis az pusztult el. Nyilvánvaló — mondja —, hogy ez volt Isten akarata. Még valami: Abban az órában történt a robbanás, amikor együtt ült a legfőbb haditanács, a császárral az élén és arról tanácskoztak, hogy befejezzék-e a háborút, vagy folytassák. Abban az órában történt ez a szörnyű szerencsétlenség, amelynek következtében azonnal békét kértek, és amelynek következtében a katolikusok később meg is kapták a

vallásszabadságot. Világos ez, mondja Nagai: itt az Isten keze: ami legértékesebb volt Japánban, azt fogadta el, mint áldozatot. Urakami és az ő halottai szerinte: áldozatok, és haláluk engesztelés azokért a szörnyű bűnökért, amelyeket a háborúban elkövettek az emberek. Úgy kell tisztelni őket, mint megdicsőülteket, akiknek áldozatát elfogadta az Isten.

Íme a természetfölöttiség világában élő férfi, Benne élek-e én is? Vagy csak szó ez az ajkamon, csak szokás, és a gyakorlat egészen mást mutat? Áldozat, természetfölöttiség: nehéz szavak. Van-e egyáltalán problémám ezzel kapcsolatban? Szoktam-e beszélni vallási dolgokról az emberekkel? A száj a szív bőségéből szól. Vagy pedig azt hiszem, hogy ez két különböző világ? természet és természetfölötti egymástól egészen különálló rétegei vagy formái az életnek, és nekem elég az egyik, a természet? Ha külválasztom ezt a kettőt, már eleve terméketlen leszek és nem élek egészséges életet. Mert a gyakorlatban ez nem kettő, hanem egy. Az Isten a természetfölöttiséggel, a kegyelemmel ojtja be a természetet, anélkül, hogy észre lehetne venni. Kifelé nem látszik különbözőnek. Jaj annak a vallásosságnak, amelyben a természet a természetfölöttit, vagy a természetfölötti a természetet akadályozza! Hogyha a természet kiszorítja a lelkemből a természetfölöttit, akkor előbb-utóbb kivész belőlem minden kenet, minden kegyelem, száraz maradok, hideg maradok; itt maradok a hideg földön és megszűnik lelki fejlődésem: visszafejldöm. Leszek egy azok közül, akik nem tudják, miért élnék, akiknek sejtelmük sincs arról a roppant gazdag és csodálatosan mély valamiről, ami a keresztény embernek az élet. Ha meg a természetfölötti szorítja ki a természetet, az Isten adta, Isten-akarta természetet, akkor embertelenné, mesterkéltté, belső hazugsággá válik vallásosságom.

Voltaképp mi az értelme ennek a szónak: természetfölöttiség? Egyszerűen és röviden lehet rá felelni. Mindenekelőtt benne élni a valóságban, a teljes valóságban, a természetes és természetfölötti valóságban. Az az ember, aki mindig falun él, benne él a falu valóságában; hall róla, hogy van más is, de csak hallomásból tudja. Aki egy nagy városban él, aki egy országot hordoz képzeletében, az sokkal nagyobb lélegzetű valóságban, nagyobb horizont alatt él. Mi voltaképpen európai, sőt több mint európai látókörben élünk, hiszen az egész világ olyan kicsivé lett; ha nem is látom, de valahogy a lélegzésemben, a gondolkozásomban benne van az egész. Ma már még tovább vagyunk, ma már az űrbe is eljutott az ember mesterséges szeme, az is benne van gondolatvilágunkban. De a hívő ember gondolatvilága még nagyobb: a végtelen nagy is benne van. Nem mint űr, hanem mint tartalom, mint titokzatos élő valóság, amellyel, valamiképpen kapcsolatban vagyunk.

Hogyan kapcsolódunk bele? Maradjunk a Nagai-féle realizmus síkján. Három fő kapaszkodó van, három biztos kapaszkodó. Hitnek, reménynek, szeretetnek hívják őket. A hit annyit jelent, hogy van előttem értelme az életnek. A remény annyit jelent, hogy van számomra értelme a saját életemnek és az emberiség életének; hogy életemben semmi semvész kárba, és a jóé az utolsó szó. A szeretet annyit jelent, hogy nem vagyok egyedül; az egyik kezemet az Űristen fogja, a másikkal én fogom embertársaim kezét.

Szinte a semmivel egyenlő *apró dolgok*, apró gyakorlatok azok, amelyekben ez megnyilatkozhat. Szép szokás, hogy templom előtt keresztet vetünk vagy kalapot emelünk; ez hitvallás is, de nemcsak az. Ez tiszteletadás is a szentségi Jézus előtt, és jól van így; de nemcsak az. Még valami: egy pillanatra belekapcsolódás a végtelenségbe, belekapcsolódás Istenbe.

Egy régi szép szokás: amikor a kenyeret megszegik a családban, a késsel keresztet rajzolnak rá. Ez a kereszt, ez a rárajzolt kereszt, ha odagondolok, szimbólum: emlékeztet a teljes valóságra. Beleállít, belekapcsol a természetfölöttibe. Ilyen gyakorlat a keresztvetés is. Ilyenek a régi szép köszöntések,

amelyek az Isten nevével szólnak: adjon Isten, Isten áldja, Isten hozta. Ha csak úgy hidegen, gépiesen mondom őket, nem sokat jelentenek, de ha egy pillanat tizedrészéig is rá gondolok, hogy mit mondtam: bekapcsolódom a természetfölötti világba.

Ne engedjük ki a kezünkéből az ilyen apró nagydolgokat! Így eljutunk majd odáig — ami szintén hozzátartozik a természetfölöttiséghez —, hogy meglátjuk a dolgok mögött is a természetfölöttit, a *Gondviselés* kezét. Szemünk lesz az ún. „hétköznapi csodákra”, amelyek nem csodák, hanem váratlan események; olyan események, amelyek mögött megérezzük a Gondviselést. Talán nincs is ember, akinek az életében ilyen mozzanatok ne lennének, amelyek mintha neki jöttek volna, neki szóltak volna.

Ha így benne élünk a teljes volóságban, akkor ott lesz életünkben a természetfölötti motívum a döntéseknél is. Ott lesz gondolkodásunkban, elhatározásunkban, cselekvésünkben. Nem fog hiányozni látókörünkéből, ha házasság előtt állunk, ha állást vállalunk. Primitív példa Nagai életéből: Tudjuk, hogy nem zárta ki a terhes látogatókat, nem zárta be előlük az ajtót. Mi is hányszor vagyunk abban a helyzetben, hogy kellemetlen, terhünkre lévő ember látogat meg. Magunkhoz engedjük, vagy nem? És miért? A cselekvés értéke a motívumon fordul. Lehet, hogy természetes okból nem utasítjuk vissza, — gyöngék vagyunk, nincs elég energiánk megmondani, hogy nem akarjuk. Beengedhetünk valakit azért is, mert valami hasznot várunk tőle. Ezek természetes motívumok. A természetfeletti megokolást Nagai mondja meg: hogy kedvesek legyünk hozzá, mert testvérünk, és egyúttal beszélgessünk „a mi katolikus vallásunkról”. Íme a természetfölötti motívum.

Az elmélkedés végén szeretnék visszatérni Nagai halálára. Úgy tetszik nekem, hogy még halálos ágyán is volt mondanivalója számunkra. Az utolsó időkben már ritkán és rövid ideig volt magánál. Egy ilyen magához térés pillanatában, mikor mozdulatlanul fekszik ágyában, már csak a balkarját tudja, úgy-ahogy, mozdítani, a pápától kapott rózsafűzér a kezében — elsuttogja a haldoklók klasszikus fohászát: „Jézus, Mária, József, kezetekbe ajánlom lelkemet!” Aztán mintha elvesztené az eszméletét. Újra magához tér. Ekkor fia kezébe adja a feszületet. Elfogadja — balkezeivel —, és azt mondja: „*Imádkozzatok!*” — és meghal. Imádkozzatok! — ez az utolsó szava. Úgy érzem, hogy ez az üzenet nekünk is szól. Úgy érzem, hogy ez végrendelete számunkra. Imádkozzatok! Imádkozzunk! Úgy, mint ő. Akkor élni is fogunk úgy, mint ő, és élni fogunk örökké, úgy, mint ő.